

Sfântul Efrem Sirul, *Cuvântare despre învierea lui Lazăr*

Sfântul Efrem Sirul și Părinții răsăriteni – Comentariu teologic –

Sfântul Efrem a scris comentariile sale biblice în proză. Un biograf grec afirmă că Sfântul Efrem a explicat toată Sfânta Scriptură, Vechiul și Noul Testament, în comentarii¹. Chiar dacă Sfântul Efrem a lăsat multe comentarii, dintre care doar câteva au ajuns până la noi, afirmația biografului grec nu este întru totul adevărată.

Din comentariile la Noul Testament a fost transmisă până la jumătatea secolului trecut numai o parte, dar nu în originalul siriatic, ci în traducere armeană veche. Un comentariu al *Diatessaronului* lui Tațian, din care sunt cunoscute la sirienii de mai târziu numai fragmente în siriatică sub formă de citate, există întreg în limba armeană. Scrierea aceasta a constituit mult timp izvorul principal pentru cunoașterea *Diatessaronului siriatic* considerat pierdut, fiind un monument foarte important al istoriei textului Evangheliei siriace. În anul 1956 s-a redescoperit însă o parte a originalului², iar astăzi ea este accesibilă în traducerea franceză a ediției „Sources chrétiennes”³.

Faptul că Sfântul Efrem, deși a cunoscut una sau mai multe traduceri siriace ale textului celor patru Evanghelii, a comentat numai *Diatessaronul* dovedește, în mod clar, că *Diatessaronul* era în 370 textul oficial al Evangheliilor, folosit în serviciul divin. Alături de comentariile în proză stau numeroase comentarii ale unor versete sau fragmente scripturistice. Pentru comentariile la Vechiul Testament, Sfântul Efrem a avut ca punct de plecare o traducere siriatică făcută după textul ebraic și care avea tangențe foarte mari cu *Peshitta* (Vechiul Testament siriatic).

El citează textul „ebraic” sau modurile de citire ale textului original care-i fuseseră cunoscute prin tradiția orală iudaică, precum și pe cel „grec” sau modurile de citire ale Septuagintei, pe care le-a găsit înscrise probabil ca glose la traducerea sa

¹ „Πᾶσαν γὰρ παλαιὰν τε καὶ καινὴν ἐκμελετησά γραφήν... ὅλην ἀκριβῶς πρὸς λέξιμιν ἠρμήνευσεν” (P.G. 46, 829).

² Sebastian Brock, *Efrem Sirul. Ochiul luminos. Imnele despre paradis*, trad. de Pr. Mircea Ielciu, Sibiu, 1998, p. 40.

³ Éphrem de Nisibe, *Commentaire de l'Évangile concordant ou Diatessaron*. Traduit du syriaque et de l'arménien par Louis Leloir, Paris, 1966.

siriacă. În interpretarea la *Diatessaronul siriac*, Sfântul Efrem se referă de trei ori la textul „grec”.

Unii sirologi apuseni din secolul al XIX-lea au văzut în principiile exegetice ale Sfântului Efrem – despre care sfântul nu s-a pronunțat – o urmare a idealului exegeților antiohieni pentru că a vrut să impună mereu sensul istorico-gramatical fără să renunțe totuși la interpretarea alegorică. Dacă în explicarea referatului creației din cartea Facerii, Sfântul Efrem – la fel ca și contemporanii lui greci și latini – refuză de la început orice alegorie, el are în vedere o alegorie, care în loc să ia sensul literal ca bază îl neagă sau îl face de prisos. În mod deosebit, observă acești exegeți, Sfântul Efrem limitează foarte mult numărul profețiilor Vechiului Testament pentru a putea să explice mai mult mesianic locurile⁴.

Cercetătorii contemporani confirmă afirmațiile celor din trecut, așa cum se poate vedea la Sebastian Brock, care în capitolul „Interpretarea Scripturii” la Sfântul Efrem vorbește de condescendența lui Dumnezeu către oameni prin tipuri și simboluri: „Dacă e însă ca omul să profite de această șansă oferită de Dumnezeu, a unei căi spre o cunoaștere a Lui Însuși, esențiale sunt două lucruri: mai întâi nu trebuie să facem greșeala plină de nerecunoștință de a lua în sens literal numerele și metaforele folosite în Scriptură despre Dumnezeu; și în al doilea rând, atitudinea cititorului trebuie să fie una de receptivitate și deschidere”⁵.

Brock vorbește de un sens istoric și de unul spiritual al Scripturii în teologia Sfântului Efrem, precizând că acesta este interesat în primul rând de sensul spiritual, interior, al Scripturii⁶. În plus, ambele sensuri sunt, după Brock, tot atât de intim legate ca trupul și sufletul în persoana umană. „Important pentru Sfântul Efrem este o înțelegere corectă a legăturii reciproce și a interacțiunii dintre toate aceste cupluri”⁷.

Brock se referă la un text din *Comentariul Sfântului Efrem la Diatessaron*: „Dacă ar exista doar un singur înțeles pentru cuvintele Scripturii, atunci l-ar descoperi chiar cel dintâi comentator al ei, și ceilalți ascultători n-ar simți nimic din osteneala căutării, nici din bucuria găsirii. Dar nu e așa, ci mai degrabă fiecare cuvânt al Domnului nostru își are forma sa și fiecare formă își are propriile membre și fiecare membru își are propriul caracter”⁸.

Brock are dreptate când vorbește de simbolismul Sfântului Efrem și de faptul că el este singurul scriitor major reprezentativ pentru creștinismul semitic-asiatic

⁴ C. Longkerke, *De Ephraemi Syri arte hermeneutica liber*, Regimontii Pruss, 1831, p. 121 sq.; Th. J. Lamy, *L'exégèse en Orient au IV-eme siècle ou les commentaires de S. Ephrem*, în „Revue Biblique”, 2, 1893, p. 5-25; 161.181; 465-486; F. H. Woods, *An examination of the New Testament Quotations of Ephrem Syrus*, în „Studia biblica et ecclesiastica” 3, Oxford, 1891, p. 105-138 („Cea mai mare parte a citatelor din Noul Testament – spune Woods – sunt luate de Sfântul Efrem din Peshitta”).

⁵ Sebastian Brock, *op. cit.*, p. 68.

⁶ *Ibidem*, p. 69.

⁷ *Ibidem*, p. 69-70.

⁸ Éphrem de Nisibe, *Commentaire de l'Évangile concordant ou Diatessaron*, 7, 22, în colecția citată, p. 151.

în forma sa neelinizată⁹. La fel, când afirmă că Sfântul Efrem s-a format în perioada de dinaintea puternicei influențe grecești după anul 400 d.Hr. asupra literaturii siriace și că alături de contemporanul său Afraat constituie singura dovadă „a existenței unei literaturi care izvorăște dintr-o variantă de creștinism cu adevărat semitică”¹⁰.

Dar atunci când vorbește de legătura Sfântului Efrem cu Părinții răsăriteni le atribuie acestora din urmă un mod de abordare a teologiei și anume cel analitico-filosofic¹¹, care, însă, după părerea noastră, nu stă la baza teologiei lor ca o abordare fundamentală. Dimpotrivă, noi credem că ceea ce îi unește este fundamentarea scripturistică a aspectelor lor dogmatice care privește atât Vechiul cât și Noul Testament.

Trebuie, așadar, subliniată mai mult apropierea lor de Scriptură ca și fundamentarea teologiei pe baza ei, iar această fundamentare nu poate fi înțeleasă decât în legătură strânsă cu tradiția apostolică și mai departe cu Sfânta Tradiție pe care ei o reprezentau.

Numai așa se poate înțelege adecvat afirmația lui Brock că nici un scriitor grec creștin din timpul Sfântului Efrem nu era total ne-semitizat¹², după cum inversul afirmat de Brock că, de asemenea, nici un scriitor siriac din timpul Sfântului Efrem „nu este total semit sau total neelenizat”¹³ credem că trebuie înțeles nu ca o elenizare totală venită din partea răsăriteană, ci mai curând ca reminiscențe eleniste¹⁴ al căror conținut însă a fost încreștinat și prin aceasta total schimbat deja la Părinții răsăriteni normativi, adică la acei Părinți la care revelația Persoanei lui Hristos și a lucrării ei prin Duhul Sfânt a constituit mereu punctul de plecare și baza argumentării lor teologice. Altfel nu am putea înțelege punctele comune ale gândirii Sfântului Efrem cu Părinții capadocieni – dintre acestea sunt câteva puncte fundamentale prezentate și de Brock în studiul lui¹⁵ – ca și lupta lor comună împotriva arianismului și a altor erezii subordinaționiste ale vremii care reprezentau forma elenistă extremă față de creștinism.

Numai în cazul Scriitorilor bisericești influența elenismului a fost mai puternică, iar elementele lui au umbrit într-un fel argumentarea scripturistică. Dar aceștia nu au fost recunoscuți ca normativi de către Biserică, iar afirmațiile lor nu au fost preluate de Părinții ulteriori decât modificate în lumina Sfintei Tradiții și a Sfintei Scripturi.

Aspectul acesta din urmă a fost subliniat de Pr. Prof. D. Stăniloae în cazul lui Dionisie Areopagitul, când discută autenticitatea scrierilor lui Dionisie. La obiecția unui teolog ortodox din 533 împotriva unui monofizit formulată prin

⁹ Sebastian Brock, *op. cit.*, p. 27.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*, p. 152.

¹² *Ibidem*, p. 151.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Valdimir Lossky, *Vederea lui Dumnezeu*, trad. de Maria Cornelia Oros cu un studiu introductiv de Diac. Ioan I. Ică jr., Sibiu, 1995, p. 79.

¹⁵ Sebastian Brock, *op. cit.*, p. 153-156.

cuvintele: cum putem socoti aceste scrieri ca provenind de la Dionisie din Areopag, dacă nu le vedem folosite de Părinții de până atunci?, Pr. Prof. D. Stăniloae răspunde că scrierile acestea nu dădeau argumente pentru apărarea Sfintei Treimi sau a învățaturii despre Hristos. În plus, el mai aduce un argument: „De altfel, Părinții nu se prea foloseau în scrisul lor de scrisul Părinților anteriori, ci aproape numai de Sfânta Scriptură”¹⁶.

Prin această afirmație se arată clar legătura strânsă dintre Sfânta Tradiție și Scriptură. Noi credem însă că prin expresia „scrisul Părinților anteriori” trebuie înțeles „scrisul Scriitorilor bisericești” care trebuia verificat în lumina scripturistică, pentru că scrisul Părinților normativi a stat totuși la baza teologiei Părinților ulterioari, ca de exemplu hristologia Sfântului Atanasie cel Mare care a stat la baza multor afirmații din hristologia Sfântului Chiril al Alexandriei.

Cuvântarea Sfântului Efrem despre învierea lui Lazăr, pe care o redăm mai jos în traducere românească, argumentează revelarea puterii dumnezeirii lui Hristos arătată în această minune ca și a realității umanității Sale exact în același fel în care vorbesc Părinții răsăriteni. Vom putea astfel vedea pe baza acestei similitudini, în argumentarea Sfântului Efrem – așa cum am văzut-o și în Cuvântarea Sfântului Efrem despre Schimbarea la Față a lui Hristos pe care am redat-o în traducere românească cu un scurt studiu – că afirmarea lui Hristos ca Dumnezeu și a unirii Lui cu natura umană nu reprezintă forma elenistă a creștinismului cum credea A. von Harnack, ci mărturisirea Bisericii pe baza Scripturii pe care a apărut-o și a format-o în interiorul ei. Aceasta cu atât mai mult cu cât la Sfântul Efrem putem vorbi de un creștinism neelenizat, cum spune Brock¹⁷.

Hristologia siriacă pleacă în explicarea ei, ca și hristologia greacă, de la realitatea dumnezeirii lui Hristos. La Sfântul Efrem, Hristos este Dumnezeu (Alaha), Fiul al lui Dumnezeu (breh d-Alaha) sau „Fiu”, „Fiul Său”. El este Întâiul- Născut (bukra), Unul-Născut (ihidaya). Mai rar este folosit melta care la greci, începând cu Ioan 1, arată pe Logos. Sfântul Efrem cunoaște însă ambele conținuturi ce sunt unite cu aceasta: Cuvântul vorbit înțeles ca Cuvânt descoperit, dar și în sens personal de Cuvântul care descoperă și Cuvântul interior spiritual prin care este arătată ființa Cuvântului în Tatăl (*Imnele despre credință* 25, 4; 52, 4).

Există o mulțime de nume care se referă la Hristos întrupat, ca de exemplu, Fiul lui Dumnezeu, Mijlocitorul. Există, de asemenea, multe nume care-L arată ca Revelator: Apostol, Trimis, Voce, Învățător. Titlul de Profet nu apare, deși *Cuvântarea* despre Domnul nostru îl folosește pentru a arăta predarea profeției și a preoției prin Simeon pruncului Iisus: „Așadar, fiecare din darurile care au fost păstrate pentru Fiul, El le-a cules din rădăcina lor adevărată, căci El a luat botezul din Iordan chiar când Ioan a botezat din nou acolo; El a luat preoția din templu,

¹⁶ Pr. Prof. D. Stăniloae, *Introducere la „Sfântul Dinisie Areopagitul. Opere complete și scoliile Sfântului Maxim Mărturisitorul*, traducere, introducere și note de Pr. Prof. D. Stăniloae, București, 1996, p. 9.

¹⁷ Sebastian Brock, *op. cit.*, p. 27.

chiar dacă Ana încă o practica și El a luat profetia care a fost transmisă de cei dreپți chiar dacă prin aceasta Caiafa I-a împletit Domnului pentru o clipă o coroană (Ioan 11, 49 ș.u.). El a luat împărăția din casa lui David chiar când Irod a fost făcut în ea reprezentant¹⁸.

Întruparea Fiului lui Dumnezeu și intrarea Lui în creație s-a datorat păcatului. Aceasta o arată Sfântul Efrem în *Imnele despre Paradis*. Omul s-a prăbușit din înălțimea paradiselui în adâncimea aspră a lumii trecătoare. În Grădină, Adam „a pierdut ceea ce dorea/și a găsit ceea ce l-a înfricoșat”¹⁹. „Dar a venit un alt Atlet,/ al doilea, de nebiruit, și a îmbrăcat aceleași zale și arme/în care Adam fusese biruit. Când vrăjmașul a văzut/zalele și armele biruitului Adam, s-a bucurat nebăgând de seamă/că era înșelat [...]. Venit să biruie./cel rău a fost biruit și a dat înapoi”²⁰.

La Sfântul Efrem se vede astfel paralela dintre primul Adam și Adam cel Nou. Sfântul Efrem scoate însă în evidență nu numai aspectul negativ al căderii omului, ci și ridicarea omului prin întruparea Fiului lui Dumnezeu: „El S-a supus și a luat asupra Sa moartea, așa cum voia (moartea), pentru a dărâma moartea, așa cum ea nu voia [...]. El a strigat însă pe cruce și a scos moartea din iad, așa cum moartea nu voia, căci prin arma prin care moartea L-a omorât, chiar prin ea a biruit moartea”²¹.

În interpretarea la viziunea Sfântului Apostol Pavel de pe drumul Damascului, Sfântul Efrem arată adevărul despre Hristos ca Dumnezeu-om, apărând învățătura despre cele două naturi în Hristos: „Adu în fața ochilor micșorarea Domnului nostru din pântecel mamei până la mormânt și vezi că măreția Sa a însoțit mereu micșorarea Sa, înălțarea smerenia Sa, și anume acolo unde a apărut umanitatea Sa în lucruri mici, dumnezeirea Sa s-a arătat în minuni slăvite ca să cunoaștem că Unul care a stat sub ele nu era unu, ci doi (naturile dumnezeiască și omenească, n.n.)”²².

În teologia românească lipsesc lucrări exegetice, patristice sau dogmatice despre minunile lui Hristos. Privite în direcția gândirii patristice și a interacțiunii modului de vedere a reprezentanților acesteia, cum propune Brock²³, dar și a legăturii acestor moduri de vedere cu Tradiția și Scriptura în Biserică, acestea ar clarifica multe aspecte teologice necesare în această formă astăzi.

¹⁸ Sfântul Efrem Sirul, *Sermo de Domino Nostro*, LVI, apud E. Beck, *Corpus scriptorum christianorum orientarium*, 116, Roma, 1903, p. 53.

¹⁹ Sfântul Efrem Sirul, *Imnele despre paradis*, 12, 5, trad. de Diac. Ioan I. Ică jr., în Sebastian Brock, Efrem Sirul, *Ochiul luminos. Imnele despre paradis*, trad. de Pr. Mircea Ielciu și Diac. Ioan I. Ică jr., Sibiu, 1998, p. 245.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ Sfântul Efrem Sirul, *Sermo de Domino Nostro*, III-IV, apud E. Beck, *Corpus scriptorum christianorum orientarium*, 270, Roma, 1903, p. 3-4.

²² Sfântul Efrem Sirul, *Sermo de Domino Nostro*, XXXIV, apud E. Beck, *Corpus scriptorum christianorum orientarium*, 116, Roma, 1903, p. 32 ș.u.

²³ Sebastian Brock, *op. cit.*, p. 151-152.

Sfântul Efreem Sirul, *Cuvântare despre învierea lui Lazăr**

1. O, cei ce ascultați, mă siliți să vorbesc prin ceea ce cereți de la mine? Sau este oprită ascultarea și de aceea se cuvine ca limba să tacă? Sunteți oare însetați să beți din vinul învățaturii sau trebuie să las să curgă din el, să amestec felul care a tescuit știința? „O, voi toți, care sunteți însetați, mergeți la apă!” strigă profetul în Duh (Isaia 55, 1). El a arătat celor însetați băutura.

Izvorul învățaturii tâșnește pentru cei însetați de la amvon. Cui nu-i este sete, nu bea! Noi nu impunem nimănui cu forța băutura noastră. Dacă este cineva aici a cărui iubire este încătușată de jocurile de teatru din lumea de afară, să se îndepărteze și numai după aceea voi vorbi, căci mie nu-mi lipsesc cei ce mă ascultă! Dacă este cineva aici care nu vrea să știe de lucrurile dumnezeiești, nu trebuie să vorbesc pentru el, după cum el nu are nevoie să mă asculte.

Cine nu s-a înstrăinat încă de privirea deșertăciunii nu înțelege să mă asculte: desigur eu nu vorbesc pentru el, căci iubirea lui este câștigată de voluptatea grecilor. El trebuie fie să renunțe la această iubire fie să se îndepărteze și să nu asculte. Cine s-a obișnuit să audă de mulți zei, pe acela nu-l mulțumește învățătura mea, căci eu predic numai despre o ființă.

Este cu neputință să plac celui ce proslăvește prin cântare însoțită de plânsete această larmă a zeilor, căci eu predic despre Maica Preacurată. Cine nu este prins prin cusătură de Hristos nu este potrivit țesăturii cuvântării mele. Ceea ce spun aici este Duh; de aceea am nevoie de vase de cea mai bună calitate (pentru vinul învățaturii, n.n.).

2. Ție, o, sfântă adunare, doresc să-ți pregătesc o băutura, ca astfel tu să bei cuvintele mele. Către tine, cel curat, vorbesc, căci tu ești străin de toate deșertăciunile. Învățătura se arată deschisă pentru a-ți vesti adevărul. Ea nu se ascunde sub un acoperământ străin în fața celor ce o privesc. Adevărul este expus cu fața descoperită pe amvonul lui, neascunzându-se în fața mulțimii, căci nu este prezent aici pentru a dezamăgi.

Învățătura se arată în veșmântul adevărului, întreabă în modul ei propriu și acționează asupra lui (adevărului) în formele ei proprii. Ar fi bine pentru ea să se ascundă, dacă ar vrea să dezamăgească așa cum este. Deoarece însă adevărul este așa cum este, el nu-și schimbă chipul lui. Dacă ar fi întunecat în sine i s-ar potrivi o ascundere. Pentru că este o lumină strălucitoare, stă de față deschis și clar.

3. Așa apare acum învățătura cu vederea deschisă în fața voastră; de aceea deschideți-vă auzul ca să fiți primiți deschis prin el! Astăzi pot lăsa să se desfășoare în fața ochilor voștri scene minunate. Fiți scrutători înțelepți ai minunii care vi se arată în realitate! Dintre scenele lui Hristos vă prezint numai una, pe care nu a privit-o nici un profet și pe care numai simțul creștin poate să o vadă. Curățiți ochiul spiritului vostru ca să priviți adevărul și dacă adevărul v-a arătat aceasta și este minunat, lăudați pe Dumnezeu!

* J. S. Assemani, *Sanctes patris nostri Ephraem Syri. Opera omnia*, vol. 2, Roma (1732).

Vino la mine, o, Lazăre mort, care ai fost înviat din stricăciune! Vino afară și vestește adunării lucrul minunat din istoria ta bogată în minuni. Vino afară, tu care umbli legat încoace și încolo și de aceea mergi înfășurat, și descoperă mulțimii, care iubeste noutatea, istoria ta minunată!

O, dacă mortul trezit prin glas ar mișca cuvântarea mea în fața voastră! Minunându-ne vrem să te auzim, căci întregul eveniment este o minune. Vreau să discut într-o anumită măsură numai un singur semn al minunii lui Hristos. Toți sunteți plini de uimire, însă eu nu sunt în stare chiar numai și unul (din semne, n.n.) să-l tratez corespunzător.

4. Fiul, Care înviază morții, a fost trimis de Cel Preaînalt să vestească neamului omenesc învierea la ziua Judecării de apoi. Fiul puternic al lui Dumnezeu a venit la neamul slab al lui Adam ca să-l restaureze prin viața pe care a vestit-o celor morți. Fiul Împărăției a fost trimis ca să biruiască cetatea morții, a coborât ca să așeze în ea steagul Său ca semn al biruinței Lui.

Prin cei doisprezece comandanti de oști pe care i-a ales ca să poată intra împreună cu El a supus cetatea întunericului care s-a făcut cunoscută prin mărimea ei. Lui Lazăr cel mort și stricat a vrut să-i arate puterea Lui ca să confirme învierea morților prin faptă și nu numai să o predice prin cuvinte.

Nu a înviat unul dintre cei îndepărtați sau unul din neamurile de dinainte, pentru ca cei prezenți să nu poată întreba îndoindu-se: „Cine este acesta?”, „De unde vine?”. Dacă ar fi înviat pe Set, Enoh sau pe însuși Adam, învierea fiecăruia (dintre aceștia, n.n.) ar fi fost îndoielnică, pentru că nu ar fi cunoscut-o nimeni. De aceea, El a înviat un mort din aceeași generație în care era cunoscut, al cărei fiu el este, pentru ca cei ce l-au înmormântat să poată da mărturie corecte (vechi) pentru învierea sa.

5. Pe una (fiica lui Iair) a smuls-o din gura morții, pe un altul (tânărul din Nain) din ghearele ei, pe Lazăr însă l-a ridicat din măruntaiele sale nimicitoare. Pentru Cel ce dă viață morților nu însemna atât de mult faptul de a trezi pe cei numiți, cât mai ales de a ridica steagul Său prin ostaticii pe care i-a răpit din iad. În timp ce a adeverit învierea prin trei martori pe care i-a rechemat la viață, a predicat întregului neam omenesc încurajare prin buna nădejde.

Cu înțelepciune El a ales trei stadii ale vârstei dintre cei muritori: un bărbat, o fată și un tânăr, pentru primii, ultimii și cei din mijloc. Prin aceasta El a vrut să facă demnă de credință o singură înviere (a morților, n.n.) de la Adam până la sfârșit, încât prin morții din apropiere a pregătit mare nădejde celor depărtați. Pe primii (morți) i-a arătat prin Lazăr, pe cei din mijloc prin tânăr, pe cei din urmă prin fată: tuturor le-a vestit o înviere (a morților, n.n.).

Nu pe cei cărora timpul și neamul le trecuse deja, i-a rechemat El la viață ca mărturie a învierii în fața aceluiași popor necredincios, ci pe Lazăr din Betania, al cărui sat și casă erau cunoscute, a cărui soră încă trăia și a cărui înrudire era apropiată.

6. Chiar când tristețea pentru el era mare și când cei ce-l iubeau îl plângeau cu amar, când în sinagogă acel dușman al adevărului discuta istoria morții lui și bolta de tristețe a casei ar fi putut amenința zgomotul puternic al grupurilor de iudei, ca și când ar fi povestit unul altuia că Lazăr ar fi murit ca alții înaintea lui, și tânguirea pentru el nu era stăpânită, când vestea despre moartea sa încă era vie și fiecare venea să mângâie pe surorile lui de dragul lui, când vestea morții lui era

sigură și înmormântarea lui cunoscută multora, când jeluirea mortului încă era ținută și cunoscuții lui încă îl plângeau, atunci a apărut Domnul învierii ca să arate puterea Lui, nu atât de mult ca să-l învieze pe Lazăr, ci mai mult ca să întărească nădejdea (în învierea generală).

Prin acest adormit a dat un exemplu de înviere (generală) întregii lumi și a ridicat steagul vieții în închisoarea celor morți. El l-a lăsat pe cel mort să ajungă la stricăciune și de abia după aceea a venit să-l învieze. În acest fel mirosul stricăciunii lui a făcut vrednică de crezare moartea, și învierea lui învierea (generală, n.n.). Cel adormit a pribegit nestruciat timp de trei zile în ținutul morții și numai în a patra zi a coborât în marea stricăciunii. Moartea l-a luat și l-a condus în lumea cealaltă, la trei zile de călătorie departe: dar în a patra stație l-a cuprins, ca pe cei rămași (morți), în prăpastia morții.

7. Iisus i-a dat timp lui Lazăr încât acesta a putut să coboare până la fundul împărăției morții, ca să-l ridice apoi din adâncimea mormântului și prin aceasta să biruiască stricăciunea morții. Moartea l-a cuprins pe cel înmormântat și l-a dat stricăciunii. Viermele l-a ros și descompunerea i-a distrus trupul. A înțotat în mormânt și s-a scufundat în infernul celor îngropați. A fost dat mării celei dedesubt și acolo a fost adus la tăcere.

Îngerul morții l-a scufundat în prăpastia celor putreziți, pentru ca învierea care apare să-i poată bucura pe cei căzuți în iad. Iisus l-a lăsat să se scufunde până în adâncimile morții pentru ca glasul Învierii Lui să pătrundă până jos și să calce în picioare pe căpetenia iadului. Moartea l-a răpit din locașul vieții și l-a dus în locul bastionului; ea a închis porțile ei tari și nădăjduia în mod sigur că nimeni nu le va deschide.

Iisus însă a amânat un timp, pentru ca stricăciunea trupului să se întărească și mirosul închis al mortului să dovedească clar învierea lui. Atotștiutorul le-a făcut cunoscut ucenicilor Săi: „Lazăr, prietenul nostru, a adormit; Mă duc să-l trezesc” (Ioan 11, 11). Prin aceea că a descoperit (acest fapt, n.n.) înainte de a merge, a dovedit atotputernicia Lui; însă prin faptul că a amânat până când cel mort a trecut la stricăciune, a mărit minunea învierii lui.

8. Pe față El a chemat-o din nou la viață și a dat-o tatălui ei; pe tânăr l-a trezit pe drumul spre înmormântare, când era purtat în afară; pe Lazăr însă l-a lăsat să înceapă să se strice în temnița mormântului. Apoi chemarea Lui a pătruns în cetatea celui puternic și l-a trezit la viață. În casă, pe drum și din mormânt, El a chemat morții din nou la viață, pentru a arăta astfel pe întregul drum al morții pietrele miliare ale învierii.

Pe întregul drum al celor adormiți, El a răspândit nădejdea vieții, căci a făcut să apară Învierea Sa la începutul, sfârșitul și în mijlocul acestuia. De aceea când Lazăr, prietenul Lui murise, a amânat (învierea lui, n.n.) pentru ca acesta să parcurgă începutul drumului și să-l poată aduce înapoi de acolo.

Cel plin de viață (Hristos) a urmărit moartea pas cu pas pe drumul puterii ei și a picurat Învierea Sa pe tot drumul, de la început până la sfârșit. El a spus: „Prietenul nostru Lazăr a murit. Și Mă bucur pentru voi ca să credeți că n-am fost acolo” (Ioan 11, 14-15). Lui I S-a făcut cunoscut că el (Lazăr, n.n.) a început să se strice și a așteptat ca să-l cheme din nou la viață.

9. Când însă moartea l-a avut pe cel mort în stăpânirea sa trei zile și când viermele a început să roadă din trupul lui, a venit Dătătorul de viață cu ucenicii

Lui în localitatea mortului și a întrebare pe cei care-l îngropaseră adunați acolo: „Unde l-ați pus?” (Ioan 11, 35). Nu a întrebare unde este mormântul lui, ci unde l-au pus. Cunoștea îndărătnicia lor cu care tăgăduiau minunile Sale și de aceea a oprit-o prin întrebarea unde l-au pus pe cel mort. Nu a întrebare unde este Lazăr sau unde a fost îngropat, ci „unde l-au pus?”. Arătați aceasta voi cei necredincioși!

Chiar de la Tatăl există o astfel de întrebare (Facere 3, 9; 4, 9), care este mult discutată, dar eu trec peste ea cu o venerată tăcere, ca să nu ajung la o cugetare nesocotită. Adevărul există în sine însuși. Meșteșugirea cuvintelor nu duce la credință; simplitatea vede adevărul cu ochii deschiși, așa cum este, și fără vorbărie și ceartă de cuvinte stă de partea adevărului ce nu poate fi pătruns și tăgăduit.

Ce trebuia mai mult cunoscut: unde era mormântul sau învierea celui intrat în stricăciune? Că El știa ceea ce era ascuns, a arătat prin aceea că le-a descoperit Apostolilor Săi înainte de a ajunge acolo: „Lazăr, prietenul nostru a adormit”.

Pe necredincioșii care l-au înmormântat i-a întrebare: „Unde l-ați pus?”, pentru a avea o asigurare a îngropării lui de la ei și după aceea l-a chemat la viață. Cu înțelepciune i-a oprit prin cuvintele lor (care arătau, n.n.) că ei l-au înmormântat pe cel mort, încât atunci când El l-a strigat și l-a înviat, ei au trebuit să adeverească realitatea învierii lui. El a întrebare „Unde l-ați pus?” și ei l-au răspuns: „Vino și vezi!”. Prin această întrebare au fost opriți, încât le-a fost tăiat orice pretext.

10. Pentru că a întrebare de mormânt, Fiul nu este mai mic decât Tatăl. Prin aceea că a plâns pentru Lazăr a dovedit pe de altă parte adevărul întrupării Sale. Dacă este adevărat că a plâns și că a asudat, acestea erau lacrimile Sale și picăturile de sudoare. Prin aceasta însă Fiul nu este coborât sub Tatăl, căci El este Cel care trezește morții ca și Tatăl.

El a plâns pentru a dovedi realitatea umanității Sale, a strigat morții pentru a arăta atotputernicia Sa. A întrebare pentru a opri pe necredincioși; s-a rugat, pentru a descoperi înțelegerea Sa (cu Tatăl). Chiar rugăciunea aceasta la mormânt nu-L coboară sub Cel Care L-a născut. Că nu S-a rugat din necesitate poți să vezi din propriile Sale cuvinte: „Dar pentru mulțimea iudeilor, zic, ca să creadă că Tu M-ai trimis (și ca să cunoască că Tu ești în Mine și Eu în Tine)” (Ioan 11, 49). El a vindecat felul de a gândi al mulțimii, al cărei auz era bolnav și care se îndoia deschis că Iisus este Fiul Celui Prea Înalt.

El îi atribuie Tatălui toate faptele Sale ca să arate că nu este Domn și Dătător de viață prin pretenție nejustificată (Filipeni 2, 6). Din smerenia care era în El trebuie să cunoască cei cu minte iubirea Lui. Nu intenționez însă să vorbesc despre aceasta. Adevărul este deja clar în sine și strălucește fără cuvântul nostru.

Desăvârșit este Fiul ca și Născătorul Său, minunat este Întâiul-Născut ca și Cel care L-a trimis, Deșteptător al morților ca și Tatăl Său, căci Cel ce a plâns a readus la viață. Dacă doriți, aș avea multe de spus despre aceasta, și anume dacă văd că sămânța cuvântului meu a încolțit în inima voastră. Chiar dacă însă vă opuneți, nu voi lăsa să se împrăștie sămânța.

11. Nu fiți însă stâncă pentru cuvântul meu, nici drum, nici desiș sălbatic cu măracini (Matei 13, 3 ș.u.; Luca 8, 5 ș.u.). Ogorul lui Hristos este pregătit, nici un spin nu trebuie să încolțească pe el. El este arat cu plugul crucii și spinii au fost nimicite cu totul din el. Oameni binecuvântați de Dumnezeu (patriarhi și profeti) au destelenit în preînchipuire acest câmp, Apostolii l-au curățat de spini prin felurile lor mărturisiri (prin moartea și uciderea lor cu pietre). Fiul lui Dumnezeu a

împlinit lucrarea de cultivare prin patima Sa, ca să nimicească spinii din el (câmp) prin jugul răstignirii.

Stâncile tari din el le-a strivit prin piroanele din mâinile Lui, ca să nu rămână nici un loc gol și lipsit de roadele crucii. Cel vrednic de adorat a nimicit zeii care răsăriseră pe pământ precum spinii, a trimis peste ei văpaia Apostolilor și i-a ars. Spinii aceștia înțepători au fost nimiciți prin suferințele Celui răstignit, cu toate că satana dorea să-i semene din nou prin viclesuguri! Morților li s-a predicat despre toate subiectele cele mai frumoase ale învierii morților și aici este predicată zilnic de pe amvon învierea morților.

O, țărână, pe care a format-o Milostivirea, o, omule, care ești pământ, îți place să auzi ceva mai mult decât vestea învierii tale? Aici (în biserică) ești învățat prin cuvinte și fapte înnoirea ta, în afară, la teatre, vezi numai glumele păgânilor. Ascultă mai departe! O, muritorule, trebuie să-ți mai spun ceva din istoria lui Lazăr care este plină de nădejdea în înviere și te umple de mângâiere. Apropie-ți urechile cu înțelepciune de întâmplarea lui Hristos și vei vedea marea și mișcătoarea Lui putere, uimirea ta la învierea morților.

12. Fiul puternic al lui Dumnezeu, Biruitorul (Isaia 9, 6), a coborât din locul Său ca să descopere prin nădejde învierea morților pe care a propovăduit-o celor îngropați. El a întrebat și a venit la mormântul lui Lazăr, după cum ați auzit, și a văzut locul morții care stăpânește cu putere peste mii de morți. Zidurile împărăției morții sunt înalte ca să nu fie cucerită de cei vii. Porțile întunericului sunt închise celor morți, zăvoarele puternice sunt trase pentru ca nimeni care a intrat să nu mai iasă.

Plin cu morți este marele Hamona (cimitir) (Iezechiel 39, 16), al celor îngropați, și întărită este cetatea morții în care nu ajunge învierea. Mulțimi nenumărate de morți atrage înăuntru, dar afară nu iese nici unul. Moartea crede că nici un erou nu este în stare să cucerească locul ei. Vestea vieții este departe de acel loc al celor închiși și captivitatea tuturor timpurilor se oprește în palatele infernului. Acolo locuiesc cei alungați în întuneric, înlănțuiți și închiși.

Învierea stătea atunci pe prăpastia celor legați; eliberând unul din ea, a dat nădejde tuturor. Cel mort fusese scufundat în prăpastia celor morți, înlănțuit cu legăturile morții și închis în locul celor morți. I s-a pus frâul tăcerii și stătea în jalnica împărăție a morții, încătușat de mâini și de picioare și prins de legăturile morții. Mortul a început să se destrame în țărâna sa, trupul să se fărâmițeze în lutul său și mirosul rău al descompunerii să ajungă la toți cei care-l înmormântaseră.

Surorile lui plâneau pe mortul care căzuse în stricăciune. O mulțime de iudei se adunaseră și le mângâiau. Atunci Iisus a poruncit să se dea la o parte piatra de la intrarea mormântului. Aceasta s-a petrecut din înțelepciune necuprinsă.

El le-a dat prilejul iudeilor necredincioși să descopere mormântul, pentru ca la înlăturarea pietrei, mirosul mortului să le provoace indispoziție. La înlăturarea pietrei mormântului au fost amețiți de mirosul rău al mortului pentru ca în timp ce mirosul închis avea să se prindă de hainele lor ei trebuiau să vadă minunea învierii lui.

13. Mântuitorul a stat la mormânt și Hamona (cimitirul) cel întunecat s-a cutremurat. Zidurile (locului) plin (de morți) s-au clătinat și zăgazurile lor și-au arătat spărturile. Încuietorile puterii lor au fost sfărâmate și porțile înalte au fost deschise cu forța. Toate zăvoarele lor au fost sparte și casele au început să se cutremure. Chemarea învierii a zdrobit (locul morții) și zidurile lui s-au lovit unul de altul. Leul tânăr (Apocalipsa 5, 5) a urlat în iad și groaza a cuprins

moartea. Cerbul frumos a mugit în deschizătura stâncii șarpelui și acesta a fugit. Vulturul ceresc a strigat în ascunzișul uliului și acesta a fugit.

Moartea a auzit tunând chemarea nouă a vieții la porțile sale și s-a grăbit să rupă lanțurile ca să elibereze pe cei încătușați. Și-a retras mâna de pe cei pe care i-a închis ca să nu-i mai împiedice să mai plece. A coborât de pe treapta ei înaltă ca Viața (Hristos) să urce pe aceasta și să rămână acolo. A renunțat la puterea ei peste morți ca să stăpânească învierea. Când însă, încurcată de frică, a fost gata să slobozească întreaga captivitate, a auzit glasul lui Iisus, Care nu a strigat: „Veniți afară!”, ci numai: „Vino afară!”. El a spus: „Lazăre, vino afară!”.

Modul de adresare a privit numai pe unul singur și nu a atins pe toți ceilalți morți; el a trezit numai pe unul la viață, pentru ca printr-unul să fie întărită nădejdea până la timpul Judecării de apoi. Dacă Hristos ar fi spus „Veniți afară!” în loc de „Vino afară!” ar fi ieșit întreaga mulțime a morților împreună cu Lazăr. Chemarea Lui a făcut însă o deosebire, căci ea a invitat numai pe unul, pentru ceilalți a fost amânată învierea până la sfârșitul timpului.

Dacă El ar fi spus în loc de „Vino!” „Veniți!”, nu ar fi ieșit numai Lazăr, ci toți cei adormiți. De aceea a deosebit El și a chemat numai pe unul din mulți, pentru ca învierea lor să nu cauzeze o încurcătură cu privire la timpul din urmă care este fixat pentru aceasta (pentru învierea generală).

14. Chemarea la înviere a adus mișcarea în mortul întins la pământ, ridicându-l. El l-a ridicat îndeosebi cu numele lui, prin care numai el singur a ieșit afară. Tânărul „leu” din Iuda a urlat în pădurea plină de morți, și vocea lui a străbătut mulțimea morților. El l-a prins pe unul și l-a dus afară după cum i-a plăcut. La chemare, cel adormit s-a ridicat și legăturile iadului nu l-au mai împiedicat. Suflul vieții a bătut și l-a ridicat spre mișcare.

„Lazăre, vino afară!”, a strigat El, și acesta a venit. Cuvântului i-a urmat fapta; la chemare s-a făcut învierea și trezirea a avut loc imediat. Suflul învierii l-a luat cu sine din mijlocul celor adormiți. Pentru că suflarea poruncii l-a cuprins numai pe el, numai el singur s-a ridicat din mormânt și anume legat cu sfori. Picioarele lui erau legate și totuși s-a mișcat; mersul său era normal și sprinten, cu toate că încheieturile lui nu erau încă slobode.

„Dezlegați-l și lăsați-l să meargă!”. Vedeti așadar că la ieșirea (din mormânt) el nu era eliberat, ci legat, înfășurat și acoperit. Cu toate acestea, mersul lui nu era împiedicat. Dătătorul de viață l-a eliberat din moarte, nu însă de legătura strânsă, pentru ca aceleași mâini care l-au îmbrăcat pe cel mort, să-l poată elibera din nou, și în acest fel să nu țină cont (să nu se îndoiască).²⁴ Minunate sunt peste tot faptele Mântuitorului nostru! Pe toate le-a săvârșit spre mântuirea noastră și anume cum a voit, căci El are putere în cer și pe pământ (Matei 28, 18).

Laudă și preamărire și închinare și slavă Lui și Celui trimis de El, Duhului Sfânt, iar peste noi săracii și păcătoșii să vină mereu milostivirea Lui.

Trad. din lb. greacă de Lect. Dr. Vasile Cristescu

²⁴ Dacă pe Lazăr l-ar fi pregătit oameni străini pentru înmormântare, martorii învierii s-ar fi îndoit poate de moartea lui. Însă ei înșiși l-au înfășurat cu năframe pentru înmormântare și au trebuit ca acum, la îndepărtarea lor, să spună: „Cu mâinile acestea ale noastre și chiar cu aceste veșminte l-am îmbrăcat pentru înmormântare și acum el stă viu în fața noastră!”. Astfel le-a fost tăiat orice pretext de îndoială.